

СЛАВНИ ШАЈКАШ ЛАЗАР КОСТИЋ

Миливој Ненин, *Славни Шајкаш о Лази Костићу*, Центар за развој Шајкашке, Нови Сад 2014

Није ово први пут да Миливој Ненин, новосадски универзитетски професор, пореклом из шајкашког Лока (што није без значаја кад је реч о овој књизи!), казује о својим истраживањима живота и дела великог Шајкаша и чувеног српског (и европског?) песника Лазара Костића, оног песмотвора којег је публика у младости мазила и пазила све до надимка „Лаза-Маза”, а касније га, у старости, скоро заборавила па се и питала (у Београду) након његове сахране зар је могуће да је тек тад минуо светом. Реч је, дакле, о песнику који је с почетка стварања својих песама и драма и свог политичког ангажовања у Уједињеној омладини српској, и као Милетићев верни следбеник, био и хваљен и слављен и од књижевних критичара, да би при крају његовог живота (кад „све што је срце снивало младо / све је то јаве сломило ма”), водећи српски књижевни критичари, и Недић, и Скерлић и Богдан Поповић, и бројни други, негирали Лазину песничку умешност казујући да претерује у каламбурима и да живи „с ногама на земљи, а с главом у облацима”, док су га почетком 20. века бранили ретки појединци, међу којима се истицао млађани Светислав Стефановић, песник и преводилац Шекспира као што беше и сам Костић. Реч је, дакле, о песнику који се почео враћати у небеске висине књижевности рецензијама придоданих модерних стваралаца, а пре свега залагањем Станислава Винавера, Младена Лесковца, Петра Милосављевића и читавог низа песника и књижевних критичара (и историчара, књижевних) из двадесетог века, који су у Лази препознавали зачетника српске модерне, а многи и свог сјајног претечу.

Међу костихолозима истиче се последњих година и Миливој Ненин, који о Костићу објављује занимљиве чланке у часописима, реферише на научним симпозијумима, али твори и књиге, као што је књига *Свети мирис ђамџивека* (Фрагменти о Лази Костићу), или ова најновија, о којој је реч, и у којој је главни јунак (поред споредних, као што бива и у романима) поменути Лаза Костић, а поред њега промаљају се више или мање, чешће или ређе, и Лазини пријатељи и сарадници (Змај, Симо Матавуљ, Иларион Руварац и други), почесто песникови опоненти, али и песникови глорификатори, без којих је и немогуће сачинити овакву књигу. У њој је ипак понајвише присутан Светислав Стефановић, „најмлађи књижевни пријатељ Лазе Костића” (како га назива М. Ненин), који је Лазу оберучке бранио и уздизао, а нешто мање Милан Савић, који је о Лази написао „топлу и узбудљиву књигу” (М. Ненин),

а помињао га и у својој аутобиографији „умивеној, уредној, готово чедној”, што није чудно, с обзиром на то да су оба ствараоца нераздвојена од живота Лазиног, али и од радозналости М. Ненина, који је значајан део свог прегнућа и њима и њиховим књигама поклатио.

Књига се састоји од три, односно од четири поглавља: „Огледи”, „Преписка”, „Прикази” и „Додатак”, а у њима су сабрани текстови објављени или реферисани до сада, који се односе на Лазу Костића (и на Шајкашку, наравно) директно или индиректно.

У поглављу „Огледи”, које је и окосница књиге, налазе се текстови о Лази и његовој *Књизи о Змају*, о Светиславу Стефановићу и Милану Савићу. Запажа се да је Ненин недвојбено заступник мишљења да је *Књига о Змају* „Костићева одбрана поезије”, али и да је она „једна од најбољнијих књига у српској књижевности” с обзиром на дугогодишње Лазино и Змајево пријатељство, па и побратимство, а истовремено и „једна од најчистијих књига у српској књижевности” с обзиром на Костићев језик, из које Ненин, вели, не би изоставио ниједну реч! Можда би, додаје, ставио неколико заграда јер би „нека духовита места ефектније деловала”! Ми, који се не бавимо толико ревносно Костићем, сазнајемо да је Лаза тек одштампане табакe своје спорне књиге слао не само Змају (како смо до сада мислили), него и Светиславу Стефановићу и Илариону Руварцу, пријатељима. Доказује Ненин у овим огледима и да је мисао о *змају* и *славују* у поезији дојучерашњег побратима настајала док је Лаза још боравио у манастиру Крушедол, далеко пре него што је изговорио своју провокативну беседу 24. новембра 1899. године у Матици српској поводом педесетогодишњице Змајевог рада.

Сазнајемо у овом поглављу и да је Светислав Стефановић (а кад је реч о њему, опет је реч о Костићу!) међу првима указао на сјајну Лазину песму „Santa Maria della Salute”, па Ненин мисли „да ништа друго Стефановић није урадио у свом књижевном опусу – до начина на који је скренуо пажњу на ту песму, било би довољно за улазак у историју српске књижевности”; и да је подржавао схватање Костићево да ваљани тумачи поезије могу бити само песници. Сазнајемо и да је Милан Савић („Мица”), уредник *Лейпцига Матице српске* и отац Аничин, добар пријатељ и са Лазом и са Змајем, приговарао Лази за беседу и за *Књигу о Змају*, па је Стефановићу у писму тврдио да је Лаза тежак егоиста био и остао, а Лази је директно говорио цитирајући Лазине стихове из *Максима Црнојевића*: „Што љубав неће, мржња моћи ће!”

Друго поглавље посвећено је преписци Лазиној са Стефановићем (два писма), са Милетом Јакшићем (три писма) и са Иларионом Руварцем (шест писама), с тим да је о Руварцу, преписци са њим и пријатељевању написан обиман чланак разјашњења и тако исправљена (допуњена?) недовољна посвећеност том односу Младена Лесковца, који је преко тог односа „прешао овлаш” (М. Ненин), а којег наш аутор означава да

је дуго имао „монопол” на Лазу Костића. Наиме, Костићу је Руварац био „један од последњих великих пријатеља”, с којим се сретао почесто док је боравио у Крушедолу (1891–1895), а Иларион био архимандрит недалеког манастира Гргетегга, али је њихово познанство датирано много раније, везано и за рано преминулог Иларионовог брата Косту („Спомен на Руварца”), али и за намеру Костићеву да пише „трилогију” о Јевросими, сестри Момчиловој, супрузи Вукашиновој и мајци Марковој, о чему је Илариону писао 1884. године и тражио помоћ у прикупљању историјских чињеница. (Али, све је остало само у намери!)

(Овде пак морам као лекар да уметнем своје запажање да нису сасвим у праву они костихолози који мисле да је Лаза обичавао дуге шетње и стојање за својим „шрајбтишом” само због сасвим одређених здравствених проблема, него је телесно свакодневно вежбао и често и дуго трчање изводио због других проблема са здрављем, али и ради уверења да је то добар начин одржавања равнотеже здравог тела и здравог духа.)

Треће поглавље посвећено је приказима књига чија је окосница делатност Лазе Костића. Реч је Лазиној преписци коју је објавила Матица српска 2005. године и у којој су објављена и нека отворена писма, против чега је Ненин, али оправдава тај чин, јер би, вели, без отворених писама „књига била сирмашнија и празнија”. Ненин истиче и да без сагледавање преписке није могућа „потпуна” биографија Костићева. Уочавајући Лазине досетке у писмима каже да је Лаза био „један од најдуховитијих Срба”!

Овде је и (похвални) приказ књига Светислава Стефановића *На раскрсници* и *Мирис памтљивека*, које је приредио Гојко Тешић. Ненин истиче Тешићеве и коментаре и предговоре. Приређује, каже, Тешић књиге по највишим стандардима!

И чуди се што о Стефановићу нема ниједног ретка у Деретићевој *Историји српске књижевности*. (Чему се, наравно, чуди и овај аутор.)

Треће штиво односи се на књигу *Лаза Костић* професора Светозара Петровића, која је понајвише посвећана проучавању односа Костића и Шекспира. Писана, каже, занимљиво, са доста дигресија, али без непотребних фуснота. Са приказом да је Сима Пандуровић за свој превод Шекспира доста користио Лазу, а покрао превод Стефановићев! И истиче аутор да је Петровић показао да није тачна слика о Лази коју је оставио Милан Савић: да није мењао оно што је једном написао. Напротив, Лаза је и исправљао и мењао.

У „Додатку” аутор коментарише преписку између Младена Лесковца и Павла Стефановића (син Светиславовог) поводом припреме преписке Лазе Костића, у шта је требало да се укомпонује и дописивање Лазе и Светислава. Из Стефановићеве заоставштине доноси се осам писама. Каже Ненин да се овде Лесковац указује „као педантан и предан

истраживач; као учтив човек у опхођењу, који, када се занесе (није навикао да му се ико супротставља!) прераста у деспота”.

(Чиме се доказује још једном да је у овој књизи Лаза главни јунак, али да има и споредних!)

Други део „Додатка” односи се на сарадњу са Радивојем Стокановим и његовом доприносу осветљавања лика Лазе Костића, а поводом Радине књиге *Траговима Лазе Костића*. Указује Ненин његову *нејрејенциозност* и хтеће да покаже што је затурено и непознато у животу и стваралаштву Лазином, због чега је умео да коригује и такве Костићеве биографе какав је Младен Лесковац, коме се догађа, каже Ненин, да из каприциозности превиђа „читав низ чистих чињеница”.

Књига је писана лаким и разумљивим језиком, без извештачености и бирократизованих израза, са бројним и духовитим дигресијама и са неопходним фуснотама, које употпуњују основни текст и доприносе бољем разумевању теме и намере аутора.

На крају, сам аутор нам открива и где су ови текстови претходно објављени или реферисани, па замерајући себи виšekратно понављање истих података брани се реченицом: оно што је заслужило да се једном каже, заслужило је и да се понови.

Са чим смо, наравно, сагласни.

Својан БЕРБЕР